

При недостатній кількості в ґрунті обмінного калію не тільки знижується можливість одержання високих врожаїв, але також погіршується якість врожаю, збільшується небезпека шкідливої дії на сільськогосподарські культури екстремальних умов – підвищених і понижених температур, вологості, ураження хворобами і шкідниками.

Усі рослини споживають калію значно більше, ніж фосфору. Особливо багато його потребують цукрові, столові і кормові буряки, картопля, капуста, багаторічні трави, соняшник, гречка, тютюн, бавовник, зернобобові, плодові та ягідні культури.

Висновки. Суцільне еколого-агрохімічне обстеження земель розв’язує низку важливих проблем, пов’язаних з ґрунтово-агрохімічним моніторингом, відновленням родючості ґрунтів, високоефективним застосуванням агрохімікатів, підвищенням продуктивності землеробства та збереженням довкілля. Є неприйнятним шлях ведення землеробства за екстенсивними технологіями, які приводять до зниження родючості ґрунтів.

Використані джерела

1. Жицька Л.І. Агроекологічна оцінка родючості ґрунтів Черкаського району. *IV Всеукраїнський з’їзд екологів з міжнародною участю*. зб. наук. ст. 2013. С. 363–366.
2. Балаєв А.Д., Петренко Л.Р. Концептуальні моделі гумусного стану чорноземів. *Вісник аграрної науки*. 1999. № 4. С. 10–14.
3. Наказ Міністерства аграрної політики України “Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення” від 26.02.2004. №51.
4. Агрохімія: Підручник / М.М. Городній, А.Г. Сердюк, В.А. Копілевич та ін.; За ред. М.М. Городнього. К.: Вища школа., 1995. 526 с.
5. Лісовал А.П. та інші. Система удобрення культур. Київ: Урожай, 2002. 360 с.

УДК 379.851

Максименко О.І. – студентка спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник: **Мудрак Г.В.** – кандидатка географічних наук, доцентка, доцентка кафедри екології та охорони навколишнього середовища Вінницького національного аграрного університету.

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНИХ ЗОН МІСТА ПОЛТАВИ

Представлений аналіз рекреаційних зон м. Полтави за: групами рекреаційних зон (парки, сквери, бульвари, зелені зони) та районами міста (Шевченківський, Київський і Подільський). Обґрунтовані критерії доцільності та здійсненні розрахунки місць розташування рекреаційних зон: облаштованість території для рекреаційних цілей, історико-культурні та туристичні комплекси, розташування у зоні впливу промислових підприємств, екологічний стан території та гідрографічна мережа території. Отримані

результати свідчать, що на території міста Полтава 76 із 132 рекреаційних зон розташовані та знаходяться у придатному екологічному стані для рекреації.

Ключові слова: землі рекреаційного призначення, рекреаційні зони, парк, сквер, бульвар.

The analysis of recreational zones of Poltava by: groups of recreational zones (parks, squares, boulevards, green zones) and districts of the city (Shevchenkivsky, Kyiv and Podilsky) is presented. Substantiated criteria of expediency and calculations of the location of recreational areas: arrangement of the territory for recreational purposes, historical, cultural and tourist complexes, location in the area of influence of industrial enterprises, ecological condition of the territory and hydrographic network of the territory. The obtained results show that in the city of Poltava 76 out of 132 recreational zones are located and are in a suitable ecological condition for recreation.

Key words: recreational lands, recreational areas, park, square, boulevard.

Постановка проблеми. Україна має великі рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення.

Упродовж останніх років проблема з організації активної рекреації стала особливо актуальною для мешканців великих міст. Саме рекреаційне освоєння приміської зони урбоекосистем є достатньою альтернативою значно дорожчому виїзному і міжрегіональному внутрішньому туризму. Однак раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів неможливе без детального їх аналізу розташування та придатності для цілей рекреації.

З огляду на природні й антропогенні умови у місті Полтаві гостро постає проблема задоволення рекреаційних потреб. Тому, враховуючи природний потенціал, наявну інфраструктуру та екологічний стан у межах міста необхідно визначити доцільність розташування зон короткотривалого відпочинку (рекреаційних зон).

Матеріали й методи досліджень. Використані методи візуального спостереження, комплексний, історичний (у результаті якого розглядалася історія багатовікового досвіду містобудування, благоустрою і озеленення), порівняльний аналізи та картографічні (для створення карт).

Об'єкт дослідження – земельні ділянки рекреаційних зон м. Полтави.

Методи дослідження – теоретичні (позначення проблеми, аналіз та порівняння) і емпіричні (моніторинг, розрахунки).

Результати досліджень. У сучасних вітчизняних наукових дослідженнях проблеми з антропогенного освоєння приміської зони розглянуто досить широко, зокрема у працях таких учених як: М.Й. Рутинського, Ю.В. Зінька, О. Дмитрука, О.П. Дудкіна, І. Круглова, А.В. Гудзевича та ін. Окремі аспекти аналізу та оцінки перспектив власне рекреаційного використання приміських зон розглядають також В. Гетьман, О. Бейдик, Й. Гілецький, О. Любіцева, Г. Денисик, О. Мудрак, Г. Мудрак, О. Бабчинська та ін. Великий масив сучасної соціально-економічної літератури висвітлює: особливості рекреації як

специфічного виду діяльності, зокрема, туризму і санаторно-курортного обслуговування; проблеми забезпечення розвитку рекреації об'єктами соціальної інфраструктури [1, 4-6].

Поняття “рекреаційних зон” не ідентичне поняттю “землі рекреаційного призначення”, оскільки рекреаційні зони можуть утворюватися не лише на землях рекреаційного призначення, а й на землях природно-заповідного й іншого природоохоронного призначення, на землях водного фонду та землях лісгосподарського призначення [5].

Територія міста Полтава згідно фізико-географічного районування відноситься до Південної лісостепової області Придніпровської рівнини, центральної частини Ворсклянського фізико-географічного району, переважно на правому високому березі р. Ворскла, розташована на площі 103 км².

На території міста Полтави нами виділено 132 рекреаційні зони, розподіл за групами рекреаційних зон наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

Перелік груп рекреаційних зон м. Полтави

№	Група рекреаційної зони	Кількість	Площа, га
1.	Парки	22	266,1868
2.	Сквери	44	29,8541
3.	Бульвари	27	53,4505
4.	Зелені зони	39	1191,06
	Усього	132	1540,5541

Найбільшу кількість серед рекреаційних зон мають сквери 32,31%, а найбільші площі мають зелені зони 77,31%.

Проаналізували розташування рекреаційних зон у районах міста: Київському, Подільському та Шевченківському. Приводимо аналіз для міста у розрізі адміністративних районів (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл рекреаційних зон міста за районами

№	Група рекреаційної зони	Адміністративні райони міста Полтави					
		Київський		Подільський		Шевченківський	
		к-сть	S, га	к-сть	S, га	к-сть	S, га
1.	Парки	7	154,6628	4	44,8924	11	66,6316
2.	Сквери	16	8,9212	7	3,5022	20	17,4307
3.	Бульвари	7	28,9253	3	4,2393	17	20,2859
4.	Зелені зони	14	277,96	19	723,18	7	189,92
	Усього	44	470,4693	33	775,8139	55	294,2682
	Разом у місті	Кількість зон – 132; площа зон – 1540,5541 га					

Згідно табл. 2 на території міста серед районів за кількістю рекреаційних зон перше місце займає Шевченківський район – 41,67%, друге місце Київський район – 33,33% і на третьому місці Подільський район – 25,0%. За площами рекреаційних зон для районів міста, перше місце займає Подільський район – 50,36%, друге місце Київський район – 30,54% і третє місце Шевченківський район – 19,1%.

Хоча за кількістю рекреаційних зон перше місце посідає Шевченківський район, то за площами цей же район має найменшу площу.

Після отримання загальних даних площі рекреаційних зон у районах міста ми провели розрахунки:

1. середня площа рекреаційної зони: Київський – 10,69 га, Подільський – 23,51 га, Шевченківський – 5,35 га;

2. площа зони у відношенні до площі району: Київський – 11,56 га, Подільський – 3,85 га, Шевченківський – 6,80 га.

3. середня площа рекреаційної зони на 1 жителя району: Київський – 0,0052 га, Подільський – 0,015 га, Шевченківський – 0,0021 га.

Площа рекреаційних зон для 1 жителя м. Полтави станом на 01.12.2020 р. становить – 0,0053 га (53 м²). А ще у 2009 році на одного мешканця Полтави припадало 108 м² зелених насаджень – це був один з кращих показників в Україні. Лише територія 12 парків, 18 скверів і 7 бульварів дорівнює площі майже у 250 гектарів [2].

Для обґрунтуванні розміщення рекреаційних зон на території міста нами розроблені критерії доцільності. В основу розробки критеріїв покладені основні функції, які покладаються на діяльність рекреаційних зон. Наявності або відсутності критерія у рекреаційній зоні ми оцінюємо за допомогою балів: наявний – 1 бал, відсутній – 0 балів. Лише при врахуванні розташування у зоні впливу промислових підприємств оцінювання проводиться за принципом: наявний негативний вплив (-1), відсутній негативний вплив (1).

Після розподілу балів за кожним критерієм ми сумуємо бали у відповідній зоні і отримує кількість балів, яка буде свідчити про доцільність чи не доцільність розташування даної рекреаційної зони. Чим вище кількість балів має рекреаційна зона, тим вище її значення визначається для міста і тим більше оптимальне значення має для рекреації та туризму.

1. Облаштованість території для рекреаційних цілей. На земельних ділянках розміщені місця відпочинку та інша інфраструктура. Якщо на об'єкті наявні місця відпочинку – ставимо (1), якщо відсутні (0).

Мають облаштовані місця відпочинку: 13 (59,09%) парків, 13 (29,54%) скверів, 7 (25,93%) бульварів, 2 (5,13%) зелені зони.

2. Історико-культурні та туристичні комплекси. Історико-культурні туристичні ресурси (ІКТР) – це пам'ятки історії і культури, створені людиною, які мають суспільно-виховне значення, становлять пізнавальний інтерес і можуть бути використані в рекреаційній діяльності. До складу ІКТР входять пам'ятки історії, архітектури, мистецтва, етнографічні пам'ятки і пам'ятки народної творчості. Якщо на території зони наявні історико-культурні місця – ставимо (1), якщо відсутні (0).

Мають на своїй території історико-культурні комплекси: 7 (31,81%) парків, 3 (6,82%) сквери, 3 (11,11%) бульвари, 1 (2,56%) зелена зона.

3. Розташування у зоні впливу промислових підприємств. Встановлюємо, який вплив на місцерозташування зони створюють об'єкти (промислові підприємства, тощо), що розташовано поблизу. Розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель. Якщо є на об'єкт негативний вплив – ставимо (-1), якщо ні (1).

Розташовані поблизу промислових підприємств і мають від них негативний вплив: 12 (54,54%) парків, 12 (27,27%) скверів, 12 (44,44%) бульварів, 26 (66,67 %) зелених зон.

4. Екологічний стан території. Наявність на території зони рекреації самовільних місць облаштування вогнищ, сміттєзвалищ, захаращення території. Якщо наявний ставимо – (-1), якщо відсутній (1).

Наявні на території самовільно облаштовані вогнища або захаращення: 2 (9,09%) парків, 5 (11,36%) скверів, 3 (11,11%) бульварів, 27 (69,23%) зелених зон.

5. Гідрографічна мережа території має велике значення як джерело водопостачання, місця купання, спортивного лову риби. Якщо є безпосередньо на об'єкті або поблизу – ставимо (1), якщо відсутні (0).

Розташовані поблизу водойм: 4 (18,18%) парки, 4 (9,09%) сквери, бульвари не розташовані біля водойм, 14 (35,9%) зелені зони.

Провели аналіз рекреаційних зон і визначили, які з них є найбільш оптимальними для відпочинку і рекреації.

Серед парків кількість балів отримали – по 5 балів парк Перемоги (ПЗФ) та на садибі П. Мирного (ПЗФ), по 4 бали Корпусний сад (ПЗФ); Петровський (ПЗФ) та Сонячний, по 3 бали Студентський; Незалежності; Воїнів-афганців, 7 парків мають по 0 балів.

Серед скверів 4 бали Березовий гай (ПЗФ), по 3 бали на Соборному майдані; Студентський (за будинком міськвиконкому; в мікрорайоні “Сади-2”; “Огнівський”; на розі вулиць Миру і Небесної Сотні; майдан Театральний; перед Полтавським університетом економіки і торгівлі; ім. М.В. Скліфосовського; на перехресті вул. Шевченка і вул. Європейська. 7 рекреаційних зон мають по 0 балів.

Серед бульварів 4 бали отримали: ім. Котляревського та Першотравневий проспект, по 3 бали на вул. Котляревського; по просп. Першотравневому. 12 рекреаційних зон мають по 0 балів.

Серед зелених зон – жодна із зелених зон не має балів 5, 4 і 3, із них 30 рекреаційних зон мають 0 балів.

Згідно ДБН 360-92 “Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень” час доступності міських парків при пересуванні на транспорті повинен становити не більше 20 хв., а парків планувальних районів – не більше 15 хв. Радіус доступності міських парків при пересуванні на транспорті повинен становити не більше 2 км, а районних парків – не більше 1 км. Довжина пішохідних підходів від зупинок і стоянок транспорту до окремих приміських ландшафтно-рекреаційних об’єктів масового відвідування не повинна перевищувати 500 м [3].

Зони пішохідної доступності ми виділяємо умовно, приймаючи в середньому 300 метрів – це найсприятливіша відстань для рекреантів (5-8 хв). Приймавши таку відстань, ми на карті Подільського району (рис. 1) провели виділення таких зон.

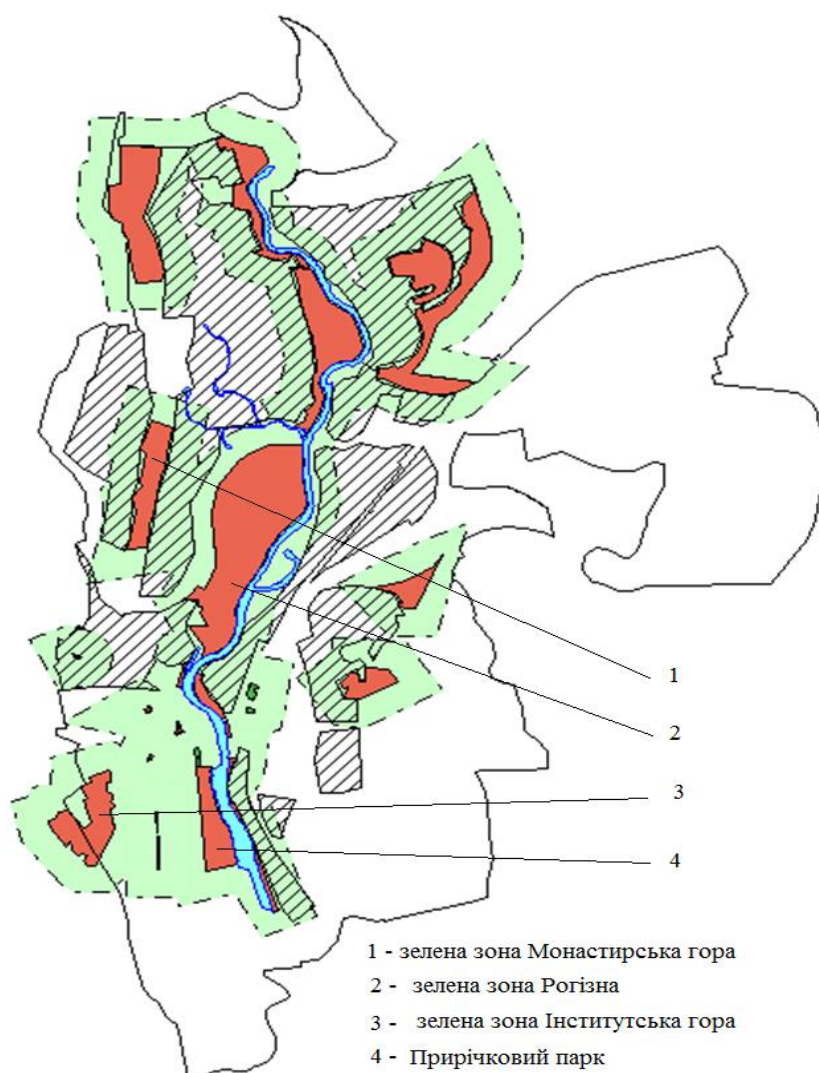

Рис. 1. Рекреаційні зони Подільського району м. Полтави

За результатами такого виділення ми фактично отримали зони перекриття пішохідної доступності, їх ми назвали рекреаційними коридорами, які розташовані переважно вздовж р. Ворскла.

Зелені зони Монастирська гора і Рогізна мають зони пішохідної доступності розташовані на територіях житлової забудови. А зелена зона Інститутська гора і Прирічковий парк розташовані найближче до присадибної забудови. Таким чином існуючі рекреаційні зони м. Полтави розташовані хоча і не рівномірно на території, але забезпечують виконання покладених на них рекреаційних функцій і при цьому не має потреби у розширенні таких територій, а краще провести благоустрій існуючих рекреаційних зон.

Висновки. Після такої оцінки рекреаційних зон м. Полтави і детального аналізу за критеріями доцільності можна запропонувати провести при наступному корегуванні Генерального плану міста вибірку до рекреаційних зон таких об'єктів, які б дійсно відповідали вимогам до рекреаційних місць і відпочинку. На нашу думку, можна прибрати зі списку 132 рекреаційних зон ті зони, які мають 0 балів (з парків – 7, скверів – 7, бульварів – 12, зелених зон – 30), або провести на них заходи із благоустрою для подальшого виконання свого значення.

Використані джерела

1. Дудкіна О.П. Регіональні особливості розвитку рекреаційних зон (методичні та організаційно-економічні основи). Львів: 1999. 19 с.
2. Полтава – найзеленіше місто <http://rada-poltava.gov.ua/news/83365695>
3. ДБН 360-92** “Містобудування. Планування та забудова міських і сільських поселень” – https://mybud.com.ua/normativni_documentu/0/15
4. Денисик Г., Мудрак О. Вінниччина: загальні й регіональні екологічні проблеми. Навчальний посібник. Вінниця, 2005. 140 с.
5. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Зелений туризм. К.: Знання, 2008. 271 с.
6. Денисик Г.І., Мудрак Г.В. Унікальні ландшафти Середнього Придністер'я: монографія. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014. 262 с.

УДК 504.6

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ АГРОЛАНДШАФТІВ ВІННИЦЬКОГО РАЙОНУ

Мельник А.В. – студентка спеціальності “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник: Серебряков В.В. – доктор біологічних наук, професор, професор кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Анотація. В статті розглянуто особливості збереження біорізноманіття агроландшафтів Вінницького району Вінницької області. В ній подано основні види антропогенного впливу на різні види рослин, тварин, мікроорганізмів агроландшафтів. Встановлено, що агроландшафти Вінницького району займають 70,9% його площі. На